

Milyen leszek, ha megöregszen?

Kisdiákok vallomása

Az egyik délelőtti ellátogatott hozzám a gimnáziumba Radnóti László, a Magyar Rádió munkatársa. Epp akkor készítette a Kézfogás című műsorát, s hogy ezt még érdekesebbé, szívesebbé tegye, egy bizarr ötlettel lepett meg:

— Lehetséges volna egy-egy osztályt megkérdezni, hogy milyenek képzelik el magukat, ha öregek lesznek?

Egy pillanatra meglepődtem, de felismerve érdekességét, nem ellenkeztem. Egy első és egy harmadik osztályt kértünk meg vallomástételre. A műsor sikerült, a tanulók több érdekesebb, fantáziadúsabb gondolatát beleszóték az adásba. Természetesen nem mindet és mindenkiét. Ezért is örültem, amikor pár nap múlva, a tanulók gondolatainak lényegét csokorba fűzve, Radnóti László átnyújtotta az egész anyagot. Bár a feladat a fantázia dolga volt, de mint minden hasonló írás, a tanulók vallomása is viszsztatúkrózta életüket, életkörülményeiket, s nem utolsósorban eddigi tapasztalataikat. Úgy gondoltam, ezért tarthat számot érdeklődésre ez az összeállítás.

Az első, ami szembetűnő: az idős kor és a magányosság közé nagyon sokan egyenlőségi jelet tesznek. Ezzel is magyarázható, hogy a magánytól félnek a legjobban, s gondolataik ebből kelesik a kiutat. Az egyik tanuló ezt írja: „Szeretnék olyan életet élni, hogy idős ember koromban ne maradjak egyedül, mert szeretem a magányt, ami megmérgezi az öregkor napjait.” Egy másik tanuló: „Nem tudnám elviselni, hogy otthon kelljen lennem egyedül. Bár lehet, hogy nekem már nem kell kérem a segítséget, mert maguktól is segítene az emberek, de az is lehet, hogy hiába kérem.” „Félek az egyedüléléstől, a betegségtől.” Némelyik talán a mai helyzetét vetíti ki a jövőbe: „A legrosszabb érzések közé tartozik, amikor az ember maga van egy lakásban, s amikor hazamegy, otthon nem várja senki, nincs kihez szólania, nincs, aki egy kedves szót mondana neki...”

Többen a magányosságból kivézető utat is megfogalmazzák. „Népes családot szeretnék magam körül — hangzik az önvalomás — állandó gyermekzívajjal.” „Gyerekeket szeretnék, akik akkor is törődnek velem, ha már semmi hasznom nem veszik. Megpróbálom a gyermekeimet úgy nevelni, hogy kiérdemeliem tőlük azt a tisztelést és bizalmat, hogy közöttük maradhasak.” Ugyancsak a meleg családi otthon iránti vágy szólal meg a következő mondatokban: „Szeretnék közel lakni a gyermekeimhez, de még jobb lenne, ha ott élnének velem. Én nagyon-nagyon szeretem majd az unokáimat. Azért szeretnék közöttük lenni, mert biztosan félnék a magánytól és nem tudnám elviselni a csendet.”

A szomorkásabb hangok mellett szép számmal rajzolják meg az öregkor derűjét és békéjét. Az egyik fiú például így ír: „Vidám nagyapának képzelem magam. Nem kell majd gyötörődnöm a fizika példákkal...” A másik: „Hetente kétszer megvelek moziba és minden magyar filmet megnézek és igyekszem értékelni és megérteni az arra alkalmasakat. És hetente egyszer átmegek a piroson...”

Ugyancsak derűs hang csendül fel B. Zs. írásában: „Boldogan élvezem az öregkor gyönyöreit. Unokák, gyerekek serege veszkörül, ellátnak minden jóval, panaszokkal hozzám fordulnak. Segítek megoldani a matematika-példát, s amit én adtam nekik szeretettel, örömet s boldogságot, remélem, legalább egy részét visszakaapom.” B. A. így ír: „Vasárnapként előjönnek a gyerekek, és én valami finom süteményt sütök nekik.”

S természetesen, néha sejteti magát az eljövendő angyászrep. Finoman és derűsen: „Nem leszek zsémbes öregasszony, akit nehezen lehet majd elviselni, bár sok mindenbe bele fogok szólni, és megmondom a véleményemet... Terhére nem le-

szek senkinek. Boltba, piacra magam járok. Egy házban leszek a fiatalokkal, de sosem fogom őket zavarni. Viszont el fogom várni, hogy velem kedvesek és aranyosak legyenek, törődjenek velem és fogadják meg a tanácsaimat.” No lám! Talán az anyóstitipusok is már az iskolás korban kezdenek kialakulni?

Most nézzünk egy másik témakört. A vallomásokból természetesen nem maradhat ki a társadalom viszonya, az idős korban is értelmes életvitel gondolata.

Az egyik feljegyzésben ezt olvasom: „Az öregkor vidámsága vagy szomorúsága nagymértékben tőlem és a társadalomtól függ. Csak akkor lesz igazán szép az öregkor, ha békében élhetünk a földön.” Egy kislány így fogalmaz: „Szerintem, amire én, öreg leszek, már nem is lesz ennek a szónak gyakorlati jelentősége az életben. Az idősekben is hasznára lehetnek a társadalomnak, ezért nem kell mellőzni őket... A fiatalok gondoskodni fognak az idősebbekről, s az idősebbek nem élnek vissza ezzel... Mert nincs annál szebb, mint az idős korban azt érezni, hogy szükség van még rám, hogy a társadalom, amiben felnőttem, dolgozom, és életem, még igényt tart kis munkámra és szeretetemre. Ne kelljen azt a fájdalmat éreznem és eltűnőm, amit a mostani idősebbek közül néhányan éreznek.” S valamilyen, felnőttek által is megfogalmazott gondolatot rejt magában ez a mondat: „Ne legyen olyan, hogy aki egyszer becsút mond a pályának, mert eljárt felette az idő, az belemerüljön a hétköznapi csendjébe és a feledésbe.”

A fiatalok többségénél az öregkorban is a tevékenység, a munkavégző ember az ideál. „Én nem szeretnék elsüllyedni a tehetetlenségben, a magányban” — írja egy diák. „Azt szeretném, ha minél több tennivalóm lenne, mert így nem érezném magam feleslegesnek. Tevékeny és pezsgő légment akarok, s örülnék, ha lenne még 50 éves érettségi találkozóim.”

Ugyanez a gondolat tér vissza H. A. tollából: „Azt szeretném, ha, amíg élek, mindig legyen értelme az életemnek, és ha meghalok, akkor is szeretettel gondoljanak rám, és ne annak örüljenek, hogy végre nem lógok az emberek nyakán.” S előkerülnek a családi példák: „Ha a nyugdíjat megkapom, utána is dolgozok valahol, mint a 70 éves nagyapám. Ő az én ideálom, mert még most is egymaga művel egy hatalmas kertet. Nem követem el azt a hibát, hogy céltalanná, télenlenné váljék az életem. Öreg koromra is olyannak akarok maradni, amilyennek egy embernek kell maradnia, s amilyen ma akarok lenni...” S itt-ott kicsendül az írásokból a dolgozó ember becsúvága: „Nem leszek az az öreg, aki félrevonul elmúlni. Nem tudnék szemébe nézni az embereknek, ha így tennék. Keresem a lehetőségét annak, hogy hasznomat vegye a társadalom. Amíg csak tehetem, a derűs oldalát nézem a dolgoknak. Az öregség szerintem valami olyat jelent, mint a ma dolgozó ember számára a hétvége. Kipihen a hét fáradalmait, de mindig kész arra, hogy hettől munkába lépjen...”

A lányok természetesen itt sem tagadják meg önmagukat. „Ha megöregszen, nagyon rossz lesz, hogy nem olyan ruhadarabokat vehetek fel, mint amilyen akarok. Például: kinevetnének, ha 60 évesen egy most menő farmernadrágot vennék fel. Kénytelen leszek szoknyát viselni, amit pedig most, 15 éves fejjel, kifejezetten utálok. Sötétebb árnyalatú ruhát viselek, és nem ékszerzem föl magam, nehogy millió csörrenés hallatszó, ha megmozdulok. El sem tudom képzelni, hogy a hajammal mit csináljak. Szeretném szabadon gondörödni hagyni. Levágni sajnálom. Festéket majd nem használnok, hisz ez csak fiatalabbnak való. A parfümöt illetően: szerintem borzasztó a pacsulizsagot árasztó néni.” S a következő idézetnél sem lehetne letagadni,

hogy leány a szerzője: „Az idomaim megtelenek, de az idő előrehaladásával már nem kell az embernek olyan nagyon vigyázni a vonalaira. Végre megengedhetem magamnak, hogy nyencségeknél is éljek.” S végül még egy bájos gondolat e témakörből: „Azt hiszem, még 60 éves koromban is szerelmes leszek a férjembé.”

Érdekes, hogy az öregkor nyugalmát a városi gyerekek közül sokan a „hétvégi ház — hétvégi kert” mintájára képzelik el. Gyakorta visszatérő gondolat: „Jó volna egy kertes ház, ahol lennének háziállataim. Egy kutya mindenképpen, és nem baj, ha nem fajtiszta. Az udvarban csirkek, esetleg néhány kacsa.” N. Zs.: „Falun fogok élni, egy kertes házban, és tagja leszek az ottani vadászárságnak...” Ehhez hasonló: „Feleséggel egy takaros kis kertes házban töltjük el hátralevő időnkét. Sokat sétálok majd az erdőben, a mezőn és a friss levegőn. Lesz egy nagy fotelom, abban fogok olvasni, zenét hallgatni és tv-t nézni.” S még egy példát befejezősül: „Én falun szeretnék megöregedni, mert ott nem kell a boltban sorba állni, villamosozni, s az autóbusszon egymás lábát taposni.”

Van az írásokban böcs tanácsadás is. Íme: „A mai időkből tanulva, én nem mondanám a fiataloknak, hogy »Beezeg, az én időmben!«” S természetesen, nem lenne igazában fiatal a fiataltság, ha itt-ott nem találkoznánk némi túlzással: „Mindig a fiataloké az élet, s ezért inkább az öregek alkalmazkodjanak hozzájuk, mint fordítva.” Másutt: „Nem nekünk kell az öregekhez hasonlítani, hanem nekik kell átvenni az újat és összeegyeztetni a régi-vel. S ha most eszembe jut a majdani saját öregkorom, akkor tudom, a mai eszemmel, hogy miként fogok élni. S amikor erre gondolok, sokkal megértőbb tudok lenni a nagymamával.”

Találtam egy meglepő írást is a tanulói vallomások között. Hangjával, gondolataival kiütött a többiek közül. Ezt szóról szóra idézem: „Őszintén szólva: félek az öregkortól. Amennyire a fiatalok most törődnek az idősekkel, már az is aggasztó... Ha most a felelősségérzetet az idő múlásával arányosan nézem, akkor a mi öregkorunkban, törvényserűnek látszik, hogy a majdani fiatalokban annyi felelősségérzet sem lesz, mint a mostaniakban...”

Befejezőként még egy témakör: a szeretet, a megértés ügye. A vallomások középpontjában ugyanis a szeretet, a szeretetre és megértésre vágvás gondolata áll. Szinte arra következtet az ember, hogy ez hiányzik ma legjobban az életükből. Nem véletlen, hogy ezt tükrözik vissza legmeghatóbban a vallomások. Idézzük ezekből is néhányat!

„Akkor leszek a legboldogabb, ha szeretnének és becsülnének engem” — írja H. Mónika. Egy másik kislány: „Én nagyon szeretem majd a kis unokáimat, és szeretném, ha ők is szeretnének, mert napiinkban olyan kevés szeretetet kap az ember.” „Én azt szeretném — írja P. A. —, ha mint idős néni megjelenek az utcán, ne kezdjenek el gúnyolni. Azt várom, hogy akkor is sok-sok szeretetet kaptak azoktól, akiket én is nagyon szeretek.” E. T. vallomása: „Ugyanígy szeretni fogom az embereket, mint ma. Örülök majd annak, ha valaki rámköszön, és talán örülök annak is, ha szídnak, vagy vén bolondnak neveznek, mert így legalább foglalkoznak velem. S a fiam, vagy a lányom csak akkor tartson el, ha azt megöveződésből teszi, és nem kötelességből.” B. J. mondja: „Szeretném, ha én is szívesen látott vendég lennék gyermekeim házában, nem pedig mindig bajt okozó, hivatlan öregasszony.” S egy kislány pedig kedvesen jegyzi meg: „Örülök, ha idős koromban sem feledkezének meg névnapomról, születésnapomról. Nem kell nagy ajándék, elég, ha meglátogatnak, köszöntenek, és sok boldogságot kívánnak még. Nekem ez mindennél többet ér...”

Záró akkordként hadd válaszszam az egyik diák megjegyzését:

— Mindenki szeretne sokáig élni, de senki se szeretne öregnek lenni...

BÁNFALVI JÓZSEF

Czögler könyve

Szeged egyik nagy jelentőségű tudományos műhelye volt a szegedi főreáliskola, ahol olyan neves tanárok tanítottak többek között, mint Csonka Ferenc, Ványi József, Lányi Béla, Czögler Alajos (Mohács, 1853—Buda-pest, 1893). Szép megjelenésű és igen tartalmas könyve szegedi tanárködsának ideje alatt jelent meg, a Természettudományi Társulat (a TIT elődje) adta ki, 1882. áprilisában. A szerző a könyv kéziratával 1880-ban készült el.

Czögler könyve ma is kitűnő olvasmány. A fizikusok életrajzát — a mű címe: A fizika története életrajzokban — és az életművet együtt tárgyalja, sőt a róluk szóló anekdotákat is ismerteti. A régi korok tudósainak életkörülményeiről többek között így ír: „A kiváló fizikusok nagy és általános többsége szellemi nagyságát nem formális nevelési és iskolázási rendszernek köszönhetette, szellemüknek már gyerekkoruk óta szabad játéka volt, a kiváló fizikusok szabad emberek voltak, akik a szellem szabadságát és a tudományos meggyőződést sem egyházi, sem politikai, sem pedig társadalmi kényszernek nem vetették alá, az értelem szabadságának védelmére keltek, még akkor is, midőn előre látható, hogy a küzdelemben fel kell áldozni mindazt, amit közönségesen az élet boldogságának nevezünk.”

Ennek a jeles és korai fizika-tanárunknak szavai egy kicsit a mának is szólnak, hiszen ma a felvételi vizsgákon éppen a pontok számítanak, és ki tudja, hogy ebben a légkörben hány rendkívüli tehetség kallódhat el, csupán azért, mert valahol, valamelyik bizottságnál a kellő számú pontot nem szerezte meg.

Czögler Alajos Mohácson született, és egyetemi tanulmányainak befejeztével a szegedi főreáliskolához került, 1874-ben. Itt dolgozott és oktatott 17 éven át, vallva azt is, hogy a fizikát a legemlékező kísérletek bemutatása nélkül nem lehet tanítani. Ebben a törekvésében jó segítő-társra talált Csonka Ferenc sze-

mélyében — a hazai élelmiszer-kémiai (paprika, ivóvíz, élelmiszer festékek) analízis egyik első megalapozója —, aki Czöglernél három évvel később jött vissza szülővárosába tanítani. Mind Czögler, mind Csonka — ez utóbbi a kémiában — oktatási rendszerükbe a gyakorlatokat is bevezették. Czögler sajnos 1891-ben távozott Szegedről, ekkor a budapesti VI. kerületi főreál-gimnáziumba helyezték. Tudománytörténeti munkássága különösen érdekes, és nekünk, szegedieknek külön büszkeség lehet, hogy ez a kincset érő munka itt született meg. Czögler a napi tanítási penzumon túl, az általa kezdeményezett szertárban töltötte szabad idejének jó részét. Itt búvárkodott, népszerű előadásokat tartott, és számos ismeretterjesztő cikket írt, többek között a korabeli szegedi lapokban is. Czögler írt fizika tankönyvet is, középiskolások számára, 1887-ben. Foglalkozott a fizikai mértékegységekkel és csillagászattal is. Egyik budapesti tanítványa, a később világhíres földrajztudós, Cholnoy Jenő azt vallotta róla, hogy az olyan középkorai tanár az eszményképe, mint Czögler volt. Pia volt Czögler Kálmán (Szeged, 1884—Szeged, 1952) neves biológus, aki később ugyanabban a gimnáziumban tanárkodott, majd igazgatója volt, ahol apja. Móra Ferenc barátja, és a múzeum természet-tudományi gyűjteményének egyik megalapozója.

Száz év távlatából önkéntelenül is adódik a párhuzam Simonyi Károly: A fizika kultúr-története — nemrégiben című meg második kiadása — jelntő művével. E két alkotás a két pólus, és alighanem újabb száz évet kell várni ahhoz, hogy hasonló kiemelkedően nagy érték megjelenjen, a fizika tudománytörténetét feldolgozva. Mindkét mű tartalma és olvasmányossága miatt magasan kiemelkedik nemcsak a hazai, hanem a tudománytörténeti világirodalmi művek sorából is.

BÁTYAI JENŐ

Amatőrfilmspek fesztiválja

Borsod-Abaúj-Zemplén székelyhelyén, a Vasas Művelődési Központban találkoztak április 9—10—11-en huszonkilencedik alkalommal az ország amatőrfilmspei, hogy mérlegre tegyék az elmúlt év termését. Hazánkban mintegy negyven ezer keskenyfilmes kamera forog közben, az emberek szívesen örökítik filmszalagra életük fontosabb eseményeit, úti élményeiket. A következő lépcsőfok a kifejezés, az önkifejezés igénye, vagyis egy tudatosabb és célratörőbb filmkészítés, amely magában hordozza — az alkotófolyamat minőségi változásából adódóan — az értékteremtés esélyét.

Hogyan is kezdődött? A hivatásos és az amatőrfilmspek fogalma két évtizeddel a film születése után, 1921-ben vált el egymástól; ekkor bocsátotta ki a francia Pathé-cég első könnyű 9,5 mm-es kameráját, amelyet két évvel később a Kodak színrelelése követett. A lelkesen forgató „civiliek” szerették volna másoknak is levetíteni filmjeiket, így természetesen keresték egymás társaságát, spontán módon alakulni kezdtek a klubok, a különböző szövetségek, majd nemzetközi fesztiválokat is rendeztek. Az 1937-es esztendőben 18 tagország amatőrfilmspei hivatalosan is szövetségbe tömörültek, megalapították az UNICA-t (Union Internationale du Cinema d'Amateur). Az évek során egyre erősödő szervezet nevébe a közelmúltban került a d'Amateur helyett a non Professional, amelynek esetlen magyar megfelelője, a „nem hivatásos”, is jelzi, hogy a nem foglalkozásszerűen készített filmek már a művészet mértékességével mérhetők.

A hazai amatőrfilmspek élet jelentős fordulópontja volt 1931, amikor néhányan létrehozták az Amatőr Mozgófényképezők Egye-

sületét, hogy aztán a háború megakadályozza a további munkát. Az újjászületésre sokáig kellett várni, 1966-ban — 21 évi szünet után — a Népművelési Intézet támogatásával alakult meg a Magyar Amatőrfilm Szövetség, amelynek tagja lehet minden 16. évet betöltött magyar állampolgár. A szervezet tevékenyen részt vesz az UNICA munkájában, csak megbecsülésnek lehet tekinteni, hogy 1981-ben Siófok rendezhette meg az évenként sorra kerülő UNICA-fesztivált, amelyen minden tagország 75 perces programmal képviseltette magát. Persze, szerepet játszhatott ebben az, hogy 1979-ben a magyar program kapta meg a „Legérdekesebb nemzeti kollekción” különdíjat.

Azért a gondokról sem árt beszélni. Az elmúlt két évben az amatőrfilmspek-mozgalom tömegbázisa nem változott lényegesen, pedig történetek újszerű lépések. Ennek ellenére a megközelítőleg ezer főt számláló tagság mozgékonyasága, aktivitása nőtt, a klubok társadalmi rangja emelkedett, jelezve azt az irányt, amely felé a mozgalomnak erőteljesebben kell törekednie.

A földrajzi tájegységi szemléken túljutva, most végezték el a magasabb szintű számadást. A tematikai választék bőséges volt, hiszen megtaláltuk a néprajzi, a dokumentum-, a fikciós filmet egyaránt. A minőséggel kapcsolatban még korai ítéletet, de a tapasztalatok azt bizonyítják, a fesztivál érdemes volt a figyelemre.

KAKUK TAMÁS